

texty

číslo 30
léto 2003

Úvodník:

Nesnáším léto.

Nesnáším ani jaro, a když se to vezme kolem a kolem, kromě období od konce října do začátku prosince (pak jsou děsné Vánoce, ó bóže!) nesnáším vlastně celý rok. Vše má ale svá opodstatnění a to letní je opravdu palčivé. Moji nenávisť k létu má totiž na svědomí kamarád Ahoj. Asi ho znáte, máte kamaráda Ahoje všichni. Je to člověk, kterého jste několikrát viděli při různých akcích různého druhu, nikdy jste se nebavili, nikdo vás vzájemně nepředstavil a ani jste neměli pořádně chuť se s ním víc sbližovat. Ale po patnáctém setkání vám už je pitomé ho alespoň nepozdravit. Tak mu řeknete ahoj, on odpoví (je na tom s vámi úplně stejně jako vy s ním, chudák!) a tak už to zůstane napořád. Stane se z něj kamarád Ahoj, totálně neznámý člověk.

Jednu pustou letní neděli ve městě, protože neděle ve městech jsou vždy pusté a depresivní, jsem chodil mezi rozpálenými zdmi starých baráků a za půl dne jsem nebyl schopen najít cestu k něčemu normálnímu, srozumitelnému. Když ne k něčemu činnému, tak alespoň k trpnému. Všichni byli někde jinde, než jsem byl já. U vody (hnusí se mi koupání a válení u rybníka). Na výletech. Doma. A já, osamělý ve městě, poutník mezi zdmi mrtvého organismu, bloudím a něco hledám. Jaká pošetilost, pánové! Všude na těch místech padala na mne strašlivá tíseň z tepla (je mi odporné to pálící slunce, které z člověka udělá mátožnou kreaturu).

Město je v létě neskutečně zlé, bolestné, existenciální, přináší s sebou rozpálenou touhu nebýt. Jak v něm chybí život, všechno se stává monstróznější, neskutečné. Pohyb ustrnul, ani ptáci nezpívají, ani vítr nezafouká. Nic, nicota, bezbřehá vyprahlost z vnitřku i zvenčí. V těchto okamžicích se bojuje o přežití daleko víc než kdy jindy, v těchto vzácných chvílích se propadáme do sebe a jsme zděšení i vlastní vyprahlostí, prázdnotou a pustinou. V tomhle rozpoložení a bloudění jsem zůstal uprostřed prázdného města s myšlenkami na sebevraždu nebo na návštěvu cukrárny (poloha mezi indiánkem a věnečkem, páchnoucí káva, zvířecí zvuky stroje na zmrzlinu, bolavá existence cukrářky). Myšlenky černější než nehty uhlíře. Jak jsem tedy chodil městem a hledal někoho, najednou jsem se přitočil k jedné z uliček, kterými je město protkáno jako dřevo letokruhy. Najednou pohyb – z uličky vycházel člověk!

Samozřejmě, že to byl on.

Tak jsme si s mírnými rozpaky řekli to, co se od nás obou čekalo a slušelo: „Ahoj.“

Nenávidím léto.

Michal Jareš

Obsah:

úvodník

Michal Jareš:__2

poezie

Lubor Kasal: *** __18_19

Rut Weinigerová: *** __20_21

próza

Antonín Bajaja: Tichá pošta__4_7

Lukáš Berný: Tichá pošta__14_15

František Šístek: Vzkříšení: První
variacie__20_24

překlad

Artur Szlosarek: *** __25

Josip Pupačić: *** __26_27

comics

Michal Jareš: __16_17

rozhovor

Martin Škabraha: Filosofické otázky
(Rozhovor s Václavem
Bělohradským__8_13

recenze

Jakub Chrobák: Nakladatelské
jho__28_29

Jakub Chrobák: Ještě jednou o Literárním
květnu__29_30

Pavel Kotrla: Literární květen
2003__26_29

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 30, ročník IIX.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina,
redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor
Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E
13264, internetová adresa: <http://www.inext.cz/texty>

TICHÁ POŠTA

Antonín Bajaja

Blízký vztah k pověstem a bájím jsem zdědil. Důkazem je příjmení po meči budící úsměv a otázku: *Bajaja, ten princ?* Žádný princ. Protože o těch, kteří vyprávěli pamětihodné události, popřípadě je šikovně domýšleli, se kdysi říkalo, že bájají – některý z mých prapředků byl tedy „takový bájaja“. Vnímám to jako tíživý úděl.

S pověstmi jsem se setkával od dětství. Jezdívám s rodiči do Kněžpole u Uherského Hradiště, odkud Bajajův rod pochází. Občas rodiče můj pobyt na venkově prodloužili, vraceli se do Zlína sami. Otec byl lékař, věděl, co dělá. Věděl, že každý večer, zmožen prací a objevy ulehnu do postele. Že budu hledět k trámovému stropu s letopočtem 1860. Už ležím. Sleduji staříka, který si ke mně přisedl. Podlahu domu čeří dunění. „Co to je?“ ptám se. – „Kobyła v maštali hrabe kopytem, je celá nedočkavá,“ odpovídá stařík a přidává některou ze zkazek *na dobrou noc*.

Ještě jsem nezapomněl tu *o prastaříčkovi, jak sa vraceli* (svému otci onikal) *cestú necestú z jarošovského pivovaru, kde byli akcionářem, zpátky do Kněžpole*. Nastala mrazivá noc zasvěcená svatému Antonínovi poustevníkovi, o němž se traduje, že *nemá-li led, vyrobí ho hned*. Ale oné noci vyrobil taky *vichřicu, která nafúkala ohromné záměti*. Chůze prastaříka brzy zmohla. Zabloudiv. Nakonec upadl. Už myslel, že umírá, když náhle spatřil světlo. *Uprostřed téj metelice v něm tancovaly sněhuleny. Vlasy měly ze střechýlů, ve větru jim vlály a břínkaly. Z hrdla sa děvuchám ozýval chichot a pěsnička: fijú-fijú, eště žijú – fijú-fijú, už nežijú*. Ale prastaříček se pomodlil ke svatému Antonínovi. Vtom uslyšel štěkat psa. Tančící svůdnice zmizely, vítr se utišil, přestalo sněžit. Cosi mu olizovalo tvář. Věrný pes Cigán. Za čtvrt hodiny seděl u sálajícího sporáku, nohy ve škopku s horkou vodou. Zvolna mu docházelo, že ho pes našel napůl zmrzlého jen pár metrů za humnem. Stařenka prý dobrodružství svého tchána pokaždé zlehčovala prozíravým epilogem: *Kdyby na tých akcionářských hromadách nechlastali, trefili by dóm aj bez Cigána*.

Cigán – legenda. Stařence ho darovali Romové, tenkrát se jim říkalo Cikáni. Co rodina, to lehký vůz tažený jiskrnými koňmi. Za městy a vesnicemi měli vykázaný kus obecního pozemku, kde mohli tábořit. Brousili nože, sem tam s něčím vypomohli, sem tam se něco ztratilo. *Plníja Boží záměr*, krotila prý stařenka štváče, nosívala ci-

gáňata ke křtu a natruc celé dědině navštěvovala s rancem jídla jejich odlehlý tábor v *Čertoryjách*. Chodila většinou po klekání. Staříček prý dělal, že spí, ale když se pozdě v noci vracela s odleskem plamenů v očích, brblal jí; naštěstí ne moc – pokaždé ho čímsi okouzila a laskali se spolu, dokud pavučiny neztěžkly rosou a tichost dvorů neopanovalo kykyrykání. Mužovy obavy, že *kvůli Cigánom nezbude na hůře jediná klobása*, odbývala vševědoucím: „Počkej, šak uvidíš.“

A uviděl, stalo se to v poledne. Bylo srpnové dusno, od Buchlova se hnaly mraky, nad Velehradem se křížovaly blesky a stařík se stařenkou (taky se křížovala) a s nejstarším synem Václavem spěchali domů. Vezli fúru ječmene. Stařík měl co dělat, aby udržel koně, žebříňák rachotil potemnělou dědinou, za okny ženské zapalovaly hromničky a vtom – sotva dopadla do trávy první krápě – jako by nastala potopa: *...otvory nebeské se otevřely a pršelo...vody potopní počaly se rozlévati po zemi...*(Genesis) a krupobití rozbíjelo střechy, zdusávalo pole, ničilo sady, ale vrata Bajajovy usedlosti byla otevřená; čekala, až jimi projedou koně s fúrou a zastaví se uprostřed dvora, aby se hned na způsob strážných křídel sama zavřela a oddělila běsnící svět od pohody domova. Neboť pod křídly bylo ticho, pouze ve větvích moruše zpíval kos a obloha se chvěla bělavým světlem, jež vnikalo do přítmní kůlny, kde, opřená o šrotovník firmy Wichterle-Kovařík, stála Cikánka. Všichni na ni zírali. Pohledem se postupně zabodávala do lidí, koňů obilních snopů... načež potočila obličej k hnojišti, odkud stoupala pára. Včetla se do ní, zkoumala záměry bohů. Posílena jistotou, odebrala se pak ke stařence a pravila: „Te aven bachta i, kirvije.“ Humnem, které řinčelo souhlasem lučních koníků, odešla do Čertoryjí. Přivolala k Bajajům blahobyť.

Některé pověsti končí sentimentálně. Já dávám přednost těm rozumnějším, například *o tom, jak strýc Václav se staříčkem zachránili hrušku*. Stalo se to, když v Kněžpoli vznikalo JZD a straničtí funkcionáři nařídili likvidaci ovocných stromů na návsi. Nikdo (ani pověst) neví proč. Snad kvůli socialistickému závazku. Strýc si dal údajně ruky v bok, nadmul sedlácké břicho, posměšně si soudruhy změřil a zeptal se: „Místo tých stromů zasadíte nástěnky?“ – „Do toho ti nic není, návěs je všech,“ pronesl jeden. – „Tož to prrr!“ odpověděl strýc. „Návěs ano, hruška né. Tá je odjakživa naša, sadil ju tata mojého taty,“ a za zády se mu objevil staříček s bičem v ruce. „Hrušky sa ani netknete,“ pravil. – „Slyšeli ste?“

doplnil ho syn a směrem k nejvyššímu hodnosti vyslovil proroctví: „Fraňo, do roka a do dne tu táto hruška bude stát, ale tebe budú v chladnej zemi červi žrat.“ Proroctví se splnilo, stará hruška v Dolním kútě roste dodnes a rodí snivé plody.

Ale prameniště mých pověstí je rozsáhlejší než Moravské Slovácko, hlavně díky mamincinu otci – Johnu Knapkovi. Narodil se v Juřince u Valašského Meziříčí, dávno tam nikdo z příbuzných nežije, všichni zmizeli, pradědeček byl Žid. To málo, co mi o svém rodišti děda pověděl, by se dalo zhustit do jediné věty: *Juřinka je vlaštovčí hnízdo přilepené ke kopci nad Bečvou*. Podobně mi v uších doznívají i další slova, jimž sluší pojmenování tajnosnubná – a tady musím připomenout hru *na tichou poštu*, kterou jsme hrávali se spolužáky. Sedíce v řadě (vlaštovky na drátě?), předávali jsme si šeptem od ucha k uchu různá poselství, každý v nich záměrně nebo z nedoslýchavosti něco zkomolil, zamlčel, přibásnil... a výsledky bývaly překvapující. Některým poslům došlo, že pravda o světě je nezřetelná, prchlivá, parádívá, málokdy jednobuněčná. Vida!

Vida, v mozku se mi s dozníváním tajnosnubných slov rozbíkal biograf: děda mého dětství, vážený zlínský občan a majitel realit John Knapěk se proměnil v bosého mládence opřeného o roubení sušárny. Je zahleděný vzhůru, kde nevoní jen křížaly. Neboť nebem táhnou ovce, andělé, kohouti, milenci, kostely, kytice, ryby, muzikanti, madony, rabíni, svícny, děvuchy... a pod oblačným baldachýnem se vznáší ruský bratranec Marc Chagall, který volá: *Poleť se mnou, Janku, a Janek, ten zbrkloň s ním letí*. Uchvácen výškou, naslouchá novinkám z Vitebska a Petrohradu, zanedlouho však *Marka* očarovala Paříž, blíženci se rozloučili, větroplach z Juřinky plyne sám. Přeletěl Atlantik, za svítání přistál v Pensylvánii, kolem se plouží nákladní vlak. Z vagonu mává nějaký *trucker*, přiskakuje k němu. Cestuje dál. S mnoha dalšími *truckery*, s těmi tuláky po železnicích procestoval celé *United States*.

Až se jednou přihodilo, že v Nebrasce uprostřed noci seděl s kamarády u ohně. Pili kořalku, vyprávěli si, a protože každý pocházel odjinud, protkávali anglickou osnovu strakatou mateřštinou a jejich historky nabývaly rozličných podob, rozvíjených a vytých šakalí poštou po tiché prérii. Už mluvil Polák ze Lvova, rakouský Maďar z Burgenlandu, černochoz z Arkansasu, Číňan ze San Francisca a Ir. Na řadě byl Janek, ale v šerém ústraní spatřil Siouxe. Kde se vzal, tu se vzal. Vzpřímeně shlížel na podroušené cizince, ti pobu-

dové mu nestáli ani za výraz v obličeji. Náhle přiložil k ústům dýmku a vyfoukl dým. Pohnul se k odchodu, naznačil Jankovi, aby ho následoval. Kráčeli dlouho, cestou vdechovali opojný kouř. Před rozbřeskem zaslechli tlukot srdce, byli hluboko v prérii. Sioux pronesl zaklínadlo, vtělil se do bisona a tančil tak náruživě, až mu pod paznehty duněla zem a drny odletovaly k obloze, kde mohutněla záře. Potom sklonil hlavu. Zaryl rohy do hlíny, vytryskl záblesk. Nad obzorem svitlo slunce a býk se proměnil zpět v muže. Podal mládeneci pecen zlata a mlčky, jen silou vnuknutí ho poučil, jak má s pokladem naložit. V paprscích se vypařil.

Janek skočil na vagon a odjel do New Yorku. Oženil se s děvčetem jménem Rozálie a stal se Johnem Knapkem, neboť jeho choť, moje babička, rodačka z Pršného byla velmi cílevědomá dáma. Tvrdě pracovali, na jedné *évni* v Yonkers si zařídili prosperující koloniál, narodily se jim dcery Olga a Vlasta. Vlasta, protože snili o vlasti, o té staré *kántry*. Odpluli tam parníkem Aquitania (nikoli v oblacích). Na zlínském náměstí koupili hotel, jemuž slušel název Balkán, neboť v tamní restauraci s hudebním salonem se již v časech mocnářství scházeli volnomyšlenkáři, zednáři, horkokrevní jihoslované... a koneckonců i Valaši, kteří přišli na Moravu z Balkánu. Rozálie a John Knapkovi však zvolili Zlín hlavně pro jeho americký půdorys, pod nímž – navzdory ekonomickému *boomu* – ještě přetrvávaly pověsti. Babička je znala. Vyprávěla mi o rytíři Milošovi, o turecké vojně, o čarodějnici, co *chodila kolem Dřevnice, trhala kvítka, házela je nalevo aj napravo a blekotala: Toto bože tobě, toto bože mně...* a pokračovala povídáním o tajných chodbách a skrýších. Do jedné, zabudované hluboko pod Balkánem, prý *Knapek* (jinak svému muži neřekla) *zakopal poklad*. Kdysi jsem ho přemlouval, abychom si pro něj zašli, s kamennou tváří však pravil: „Pro ten si jednou přijedou na koních Indiáni, aby na světě zavedli lepší pořádky, až se zbavíme *našich rudochů*.“ Myslel *komunistů*, kteří dědu „znárodnili“ a vyhnali i s babičkou ze Zlína. Poklad je v balkánském podzemí padesát metrů od zlínské radnice dodnes.

Chce se mi zvolat: *Poprvé všechno stvořil Stvořitel, podruhé Člověk, když to obdařil pověstmi.*

(Zkrácená předmluva ke knize Pověsti a balady z Valašska, Hané a Slovácka, která nedávno vyšla v edici Zlínský kraj.)

FILOSOFICKÉ OTÁZKY

Rozhovor s Václavem Bělohradským

Pane profesore, snažíte se v éře globalizace obnovit ve veřejném prostoru některé filosofické otázky Jana Patočky. Připomíná mi to jednu literární postavu, která na samém prahu modernosti odmítla „být rozumná“ a vzdát se svých archaických představ o rytířských ideálech. Lze o filosofovi říci něco podobného?

Filosofické otázky jsou dnes archaické, stejně jako instituce, které k nim patří – knihy a knihovny, řečtina, latina, Das Seiende, slova jako „ontologie“ či věty jako „společenské bytí je procesem zpředmětnění lidské praxe“. Archaické je dnes také slovo „univerzita“ a v ní zakódovaný nárok „říkat vše, byť i jen z titulu fikce a experimentování“, jak napsal Derrida.

Ve všech svých historických formách, včetně pubertálního tázání se po smyslu života a kavárenského radikalismu v kritice světa, jsou filosofické otázky jen variacemi na jednu jedinou otázku: v jakém smyslu lze legitimně říci, že žijeme v jednom světě? Co z toho plyne, jaká práva a jaké hrozby, jaké naděje na společné jednání? Má ta věta nějaký vykazatelný základ, nějakou „evidenci“?

Filosofické otázky jsou vynálezem Západu – a co je Západ? Oslňující možnosti i hrůzné hrozby západní modernosti jsou výsledkem neoblomného procesu, který nazýváme „funkční diferenciací“, tedy rozrůžňování společnosti do specializovaných autoreferenčních subsystémů, z nichž každý chce být autonomní a respektovat jen své cíle, svůj jazyk, svůj kód, svou logiku. Emancipace jako tvrdé jádro procesu sekularizace je především osvobozením specializovaných sektorů – kultury a ekonomie v první řadě – od nadvlády „zástupců moci Celku“, jako je církev.

Už dávno nejsou od sebe světy lidí odděleny fyzickou hranicí, existují jen pomíchané kódy, které vymezují světy nám vlastní uvnitř světů nám cizích. Postmoderní umění je především odhalováním nestability kódů, které vymezují světy nám vlastní. Flusser napsal: „Každé hledisko, právě proto, že je hlediskem, je chybné... úkol každého člověka je akumulovat hlediska, mít jich hodně k dispozici, skákat od jednoho hlediska k druhému“. Umění je svět vytvářený takovými skoky mezi autonomními specializovanými světy a jejich kódy. A filosofie studuje podmínky srozumitelnosti těch skoků a jejich důsledky v obci.

Nedávno v Olomouci jste řekl, že filosofická otázka, kterou Jan Patočka odkázal naší digitalizované době, je rozdíl mezi cílem a smyslem - „myslet cíle ze smyslu, ne smysl z cílů“.

Na pozadí procesu „funkční diferenciací“ je každý „jazyk totality“ povalečský, všeobecný, kavárenský: každé sjednocující hledisko je dnes jen kýč a žvást a všichni strážci „hlediska Celku“ či nositelé nejvyšších hodnot jsou dnes jen státem podporovaní žvanilové a kýčaři. Otázku „v jakém smyslu lze říci, že žijeme v jednom světě“ nelze už legitimně položit v žádném jazyce. „Celek se projevuje jako násilí na svých částech“, řekl kdysi Hegel a vymyslel jazyk, v němž se dalo velkolepě líčit, jak se slepé síly dějin stávají světovým řádem. My ale už žádný „jazyk celku“ nevymyslíme, nikdo by jej nevzal vážně; hlučící zástup nostalgiků „hlediska totality“, který za sebou Hegel zanechal, jsou sektáři, kteří ve svém přehlížení světa jednotlivců zdiskreditovali filosofii jako takovou.

Smysl ale zůstává tím, čím vždy byl v lidské zkušenosti: odkazem na celek, porozuměním celku. O nějakém našem činu řeknou třeba naši přátelé: „v tom ho poznávám, to je celý on“ – to, jak je celý, ale nelze vyvodit z nějaké nutné premisy, minulosti nebo třeba fundamentu, jak věří zastánci „vážné filosofie“. Umírajícímu kontrolórovi měř a vah v povídce „Falešné závaží“ Josefa Rotha sděluje Bůh před smrtí, že přesné míry a váhy, legálně stanovené, žádný společný svět nedefinují. Do něj se můžeme jen náhle probořit na periferii řečí, které se „vedou o světě“ – třeba zaměstnanec investiční kanceláře se náhle proboří ze svého brutálního binárního kódu „zisk-ztráta“ do světa lidí. Obrovský a téměř náboženský vliv díla Bohumila Hrabala v šedesátých letech byl právě v tom, že jeho příběhy ze smetiště dějin zachycovaly svět jediný, společný, odolný, který Dějiny, historická nutnost, Brežněvova nebo Bushova globalizace nemohou zničit.

A jsme u rozdílu cíl – smysl. Jednotlivé funkční subsystemy se definují svými cíli – dosáhnout zisku (za každou cenu), zničit nepřítele (za každou cenu), znát co nejvíce příčin jevů (za každou cenu), pohybovat se co nejrychleji (za každou cenu) atd. Růst Růstu říkám tomuto extremismu, této zalepenosti vůči celku světa a hlediskům druhých. Smysl pak podvrací absolutnost našich cílů, podřizuje je „hledisku celku“, které nikdo nezná předem, nikdo je neumí přesně formulovat – ale všichni víme, že je v našich životech pro ně místo, cítíme jeho energii, i když absentuje a různí Mur-

dochové a Železní vytlačují úspěšně vše, co má smysl, na periferii veřejného prostoru.

Patočka kladl „kacířské otázky“ o moderní době. Zdá se mi, že pro pochopení kacířství je klíčový pojem doby či věku. Knězové modernity hovoří již tradičně o „novém věku“ („zítřku“), zatímco kacíř hovoří o věku pozdním, o krizi smyslu, která nás postihla. Jak byste pozdní moderní dobu definoval vy?

Slovo „kacíř“ zavádí. Protikacířský pathos křesťanství či komunismu byl inspirován vírou ve zjevená slova, ať už bohem, dějinami nebo přírodou nebo jinou „mašinérií zjevování“. Kdyby význam zjevených slov byl „zatemněn“ nějakým bludem, celé Dějiny by „se děly zakázaným směrem“ – a proto je proti kacířům vše dovoleno. Kacíř je nicméně ovládnán stejným základním naladěním: bojí se, že zjevená slova budou zneužita nehodnými služebníky, že je třeba „bránit (jejich doslovnou) pravdu a stát v (jejich doslovné) pravdě“. Bushismus se svým kazatelstvím skvěle ukazuje, že modernost je náboženství, že mu vládne nabídka spásy.

Karl Löwith věnoval celé své dílo výkladu „sekularizace“, kterou pojal jako sjednocení dějin spásy a dějin světa. Čas tak nasákl opojným očekáváním „re-voluce“, změny ontologického stavu Člověka, skoku do věčného smyslu. Velmi se mi líbí náš pavilon na letošní Biennale: Ježíš cvičí na bradlech a fanouškové křičí, tleskají, povzbuzují. Očekávají gól nebo rekord, ale očekávaní gólu, rekordu, orgasmu, zisku a spásy se v masové společnosti propojily v novou slitinu, z níž může být ulita klec mnohem pevnější, než byla „ocelová klec kapitalistické racionalizace“, o níž psal velký německý sociolog Max Weber.

Klíčová otázka Patočkovy kacířské filosofie dějin, je jak odpojit smysl od skoku do věčnosti, který je vždy „sobecký a do sebe uzavřený *modus essendi*“. V západních dějinách jde pod titulem „filosofie“ o to, přijmout konečnost jako základ smysluplnosti – ne „cogito ergo sum“, ale „pomímám jako všechno živé, jako tráva, jako mořské útesy, jako živočišné druhy, tedy jsem“.

Slovo „univerzum“ znamená doslovně „házet vše do jednoho bodu nebo jedním směrem“. Pravověrný a kacíř jsou oba „stavitelé univerz“ – vyvozují z jednoho nejvyššího principu či evidentního základu „všechno“. Společný svět je ale něco zcela jiného. Náš „jeden svět“ se zjevuje až díky záblesku v řeči či v řetězci lidských činů, který relativizuje naše univerzum – nazvěme takovou řeč či čin „diverzální“.

„Už dva dny jste si nic nekoupil, nemyslete si, my vás pozorujeme,“ říkají dva policisté ustrašenému občánkovi na kresbě jednoho italského satirika. Ta kresbička je diverzální, osvěcuje otroctví, na němž stojí naše konzumní univerzum, kde vše se hází do jedné dračí tlamy růstu Růstu: vyber si jakou chceš z neužitečných věcí na regálech, ale vybrat si musíš!

Já vidím roli filosofie v dějinách Západu v tomto kontextu: jak, kde a za jakých podmínek vznikají silná diverza, která vzdorují diktatuře univerzalistů a vyvracejí jejich státem zaručená a policií střežená univerza. Řekněme tedy: ne kacířská vzdorouniverza, ale vynalézavá řeč diverzalistů, která způsobuje, že se proboříme neočekávaně do „společného světa“ za univerzem.

Ve vašem eseji o bushismu mne zaujal tento citát Josefa Škvoreckého: „Dokud se naše zkušenost pohybuje v oblasti teorie, chováme se, paradoxně, jako zvířata. Teprve když si čichneme ke krvi, udělá se nám špatně jako lidem.“ Schopnost probudit v člověku takovou nevolnost – diverza – náleží k velkým přednostem západní literatury. Vy ale v dotyčném textu na adresu dnešní doby dodáváte: „Jsme odsouzeni žít jen v teoriích.“ Je tedy dnes ještě možná literatura se svojí osvobozující silou? Může existovat literatura tam, kde text je pouze textem, tedy souborem odkazů k jiným textům?

Všechno je text nebo diskurz, vidíme jen to, co je možným textem nebo diskurzem. A každý diskurz musí obsahovat klišé, narážky, citace, jinak by byl nesrozumitelný. A každý člověk je text, který hledá svého modelového čtenáře, aby ho někdo konečně přečetl tak, jak se „opravdu“ napsal, jak je svým autorem. Jsme ale autoři nás samých?

Víme dnes, že dílo Freuda bylo ve svém celku literaturou. Neodpovídalo režimu, v němž se produkují a vykazují vědecké teorie. Z jeho literárního díla zbude v naší civilizaci jeden velký princip: když zradíte řeč, když neřeknete „všechno, co je relevantní“, pak vaše tělo samo se stane řečí a bude vám skrze svá ochoření říkat to, co jste vy sám říci nedokázal. Tělo přebírá funkci jazyka, paralýza či ekzémy jsou věty, které jsme neměli odvahu říci. Tu větičku „čichnout si ke krvi“ vnímám na tomto pozadí tělesnosti, která se sama stává řečí, když jsme zbabělí řečníci.

Možná, že ekonomové mají celou řadu matematických formulí – nenávidím ten jejich směšný pavědecký pajazyk –, aby zdůvodnili růst Růstu, ale stále většímu počtu lidí se zdá, že je oškli-

vý, nespravedlivý, že ničí náš společný svět kousek po kousku, a z každého toho zničeného kousku se nám dělá špatně, díky textům, obrazům, diskurzům, v nichž ta odpornost vystupuje na světlo ve formě „diverz“. Příroda aměsta přebírají funkci řeči: svými nemocemi nám říkají, co nemáme odvahu říci my.

Patočka velmi oceňoval Solženicynovu nobelovskou řeč právě proto, že on postavil svou filosofii umění na přesvědčení, že jen umění činí „cizí utrpení naším vlastním“. V době „globalizace“ jen takovým přebíráním utrpení lze přežít jako součást lidstva; naše teorie nás z lidstva vytrhují.

Já bych řekl: co je logické a co je vyrobeno metodicky, proměňuje náš společný svět v neobyvatelné univerzum, v němž vymírá, co je smrtelné - tráva, země, oceány, vzpomínky. Ale v řeči se často blýská a my, oslnění, se proboříme do světa, který sdílíme s trávou a lidmi – a v něm na nás přicházejí filosofické otázky, které jsou všechny jen jedna: v jakém smyslu lze říci, že žijeme v jednom světě a co to pro nás znamená teď a zde?

Myslíte si tedy, že filosofie – jako ta Patočkova nebo Sókratova – má stále ještě sílu prolomit mediální simulakra našich teorií?

Když se zapíše postpubertální mladík na studium filosofie, stydí se za její nevědecký způsob existence – filosofie působící v dějinách je literární žánr, ne vědecký obor. Student touží po vědeckosti svého oboru, po „seriousness“ ve filosofii. Mám živou vzpomínku na to, jak jsme dělali „vědeckost existencialismu“, stydím se dodnes za to, jak nekriticky jsme přejímali tu směšnou terminologii. Pravda, Jan Vodňanský, vzpomínám si, nás už tenkrát zdravil formulí „jak ti dupe bytí“, nedal se oblbnout.

Celá ta zamotaná snůška odborných slov (nastříkaných trochu mysticky, to se tehdy nosilo), se pak vypařila z veřejného prostoru – pokuste se číst Kosíkovu „Dialektiku konkrétního“ dnes.

Richard Rorty popsal čtyři druhy filosofického psaní, ale já vidím i pátý: rekonstruovat způsob, kterým členové určité skupiny prohlásili nějaké texty za kanonické, stali se jejími autorizovanými interprety, zavedli určitý režim jejich (re)produkce a směny, rozdělili si granty a vybudovali kariéry, definovali závazné hierarchie a klasifikace, aby se z filosofie „dalo zkoušet a zkoušky známkovat“. Tato konstrukce je mimo veřejný prostor, dělá ji „funkčně diferencovaná“ skupina „odborníků“. Dotyk s horizontem aktuality by jejich umělá univerza odvál – a také nako-

nec odváne. Zůstanou po nich hromádky filosofických knih, jejichž jedinou funkcí bylo dát svým autorům právo na služební postup, jinak je nikdo nečte.

Myslím, že filosofie v této podobě je dávno mrtvá, přežívá jen setrvačností jako kolečko vzdělávací mašinerie. Vědeckost filosofie je lež, skrze níž se odpolitizovala a včlenila se jako „jedna z věd o člověku“ do vzdělávacích systémů moderního národního státu. Filosofie se musí vrátit do veřejného prostoru, chovat se jako dokumentaristé, kteří dělají „Český sen“, být stejně politická jako třeba letošní Biennale v Benátkách, mystifikovat jako slovinská umělecká skupina Irwin, odhalovat různé „Hry prachů“.

Patočka se o to pokusil, jeho kacířské eseje jsou kacířské především proto, že porušují „režim odbornosti“. Nedávno filosof Petr Šourek napsal do LN, že Patočka nic mladým neříká, protože byl konzervativní. Správnější by bylo říci, že byl zakonzervován svými oficiálními vydavateli, byl odpolitizován a pohřben v odborné knihovně. To odpolitizování je strategie, která zabíjí filosofii, hlavně u nás, a je smutné, že se na tom podílejí i bývalí disidenti.

Filosofie se nedá uvěznit odbornými kruhy. Pohne se a kruhy prasknou.

Tak na to se těším. Děkuji za rozhovor.

Otázky kladl a rozhovor vedl Martin Škabraha

Václav Bělohradský (1944) – filosof a sociolog. Roku 1969 emigroval do Itálie. Přednáší na univerzitách v Janově, v Terstu a v Praze. Český vydal např. *Přirozený svět jako politický problém* (1991), *Myslet zeleň světa* (1991), *Kapitalismus a občanské ctnosti* (1992), *Mezi světy & mezisvěty* (1997).

Antonín Bajaja (1945 ve Zlíně) – prozaik, novinář, redaktor. Vydal např. prózy *Mluví stříbro* (1982), *Duely* (1988), *Zvlčení* (2003). Vede kurzy tvůrčího psaní na univerzitách ve Zlíně a Olomouci. V roce 1994 byl za svou publicistickou tvorbu byl oceněn Cenou křepelek.

František Šístek (1977 v Mostě) – Analytik společnosti Regard sur les Balkans (Paříž) pro Srbsko a Černou Horu. Redaktor literárního časopisu Sent, Novi Pazar, Srbsko, člen redakčního kruhu časopisu pro muslimskou kulturu a historii Almanah, Podgorica, Černá Hora, dopisovatel černohorského deníku Vijesti z Prahy, přispívá do periodik Slovenský přehled, Mezinárodní politika, Lidé města, Central Europe Review.

ČÁRKOVÝ KÓD

Lukáš Berný

Byl jsem čárkovým kódem v supermarketu. Byl jsem zapomenutým kódem na stropní zářivce, takže jsem měl krásný rozhled po celém obchodě. Málokdo ví, že obchodní dům je živý organismus. Stavba je jeho tělem, regály jeho kostmi, prodavači orgány, zboží zásobními látkami a zákazníci potřebnými živinami, bez kterých by tento živočich nemohl existovat. Já jsem patřil k důležité genetické informaci, všechny čárkové kódy byly genetickými informacemi, protože každý z nich obsahoval číslo, cenu – a bez cen by nebylo ani zboží, ani obchodního domu, nebylo by mě a nebylo by vlastně ani lidí, protože, když by nevěděli, kolik co stojí, zešleli by a umřeli.

Byl jsem čárkovým kódem v supermarketu. Měl jsem rozhled po celém obchodě. Občas jsem se nudil, ale jenom málokdy. Důležité bylo, že jsem věděl, co je mým smyslem života. Byla to cena, smyslem života každého čárkového kódu je cena. Vidíte, o kolik jsme chytřejší než lidé, ti se po svých životních smyslech pídí celý život a stejně je nenajdou. My to víme, my jsme chytřejší. Mým smyslem života je cena jedné zářivky. Jsem rád, že mám takovou cenu, jsem na ni hrdý.

Byl jsem čárkovým kódem v supermarketu, kde si zpočátku všechno zboží bylo rovné. Vládl zde soulad a harmonie, všichni se respektovali, všichni od drahých exotických nápojů až po malé krabičky sirek, dokonce i kódované zboží respektovalo nekódované, jako rohlíky či zeleninu. Potom se ovšem začaly projevovat rozdíly. Kódované zboží si začalo připadat vznešenější a důležitější. Brzy začala vítězit potřeba jakési hierarchie, začalo být důležité, kdo má jak vysoký smysl života, jinými slovy, jakou má kdo v kódu uloženou cenu. Rozpory šly tak daleko, že v křídle potravin, kde jsem byl já čárkovým kódem, se už naprosto nesnesly například alkoholické nápoje s obyčejnými nealkoholickými. Obchodní dům se snažil věc urovnat částečným zvyšováním cen levných výrobků, ale nestačilo to. Brzy měla začít revoluce.

Byl jsem čárkovým kódem v obchodě, který umřel. Byl jsem nahoře na zářivce a všechno jsem viděl. Jeho umírání začalo vzpourou. Najednou všichni chtěli být jako čárkové kódy s vysokým smyslem života, celý organismus se začal bořit, všechny konzervy, ledové zmrzli-

ny, slané pochoutky, sýry, uzeniny, malé bonbóny, tropické ovoce, dobré vody, všichni chtěli žít stejně, všichni chtěli mít tak krásný život jako my, drahé čárkové kódy. Slané tyčinky se vysypaly z pytlíků a na zemi se seřadily do tvaru kódu. Malé bonbóny uprchly ze svých sáčků a udělaly totéž. Párky a rohlíky, pro které byly čárkové kódy doposud zcela zapovězeny, se ve svých přihrádkách poskládaly tak, že z výšky vypadaly také jako kódy. Nakonec se i regály se zbožím k sobě více přimáčkly a z mého pohledu vytvářely další a další kódy. Byl jsem čárkový kód, a proto jsem to viděl a poznal. Obchodní dům je živočich a může si dělat sám se sebou, co chce. Zákazníci, kteří mu patřili, začali proto chodit v zástupech, aby vypadali jako my. U vchodu stál virus, který každého, kdo vstoupil, označil vzorovým kódem na levou ruku.

Byl jsem čárkovým kódem v obchodě. Když chtěli všichni být kódy, nevěděli, že nestačilo tak jenom vypadat. Čárkový kód je nádherný kód, který má složitou vnitřní strukturu, je krásný, je vznešený, umělecký a nelze ho napodobit. Přesto se o to všichni snažili. Byl jsem nahoře na zářivce a celý ten zmatek, který zachvátil organismus našeho obchodního domu, jsem viděl. Potom obchodní dům umřel. Jeho kód se rozsypal na jednotlivé linky. Najednou si zase byli všichni rovni, ale tak už se nedalo žít. Naše civilizace se rozpadla na střípky, na malé čárky, které kdysi tolik znamenaly. Nikdo je nedokázal poskládat zpátky dohromady. Lidé by si takové skládání určitě představovali jako jednoduché puzzle, ale ono by to bylo stejné jako operace genetického kódu. Velice těžké, nikdo ještě čárkové kódy neumíme uzdravit, ale jednou se to naučíme a budeme ještě dokonalejší a vznešenější.

Byl jsem čárkovým kódem v obchodním domě, a proto to všechno vím.

Vendryňský poetický magazin

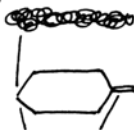
Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
<http://www.weles.cz>

...PRAVĚ JSEM PROŽIL SATORI
S KRVAVOU TLAČENKOU...
JMENUJI SE UMBERTO E.

A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO
AUTORA STUDIE "DISIMILACE
IKTŮ" (1)

DNESKA JSEM TO CHTĚL VZÍT
TROCHU SVÁTEČNĚ, PŘIPOMENOUT
RŮZNÁ VÝROČÍ A SVATBY, ALE
NAKONEC JSEM NENAŠEL
JEDINÝ SLUŠNÝ OBLEK A
ANI ŽÁDNÉ NOSNÉ TÉMA
Z LITERÁRNÍ HISTORIE,
KTERÉ BY SE DŮSTOJNĚ
VYROVNALO SE VŠEMI TĚMI
SLAVNOSTNÍMI
UDAĽOSTMI...

ASI SI ŘÍKÁTE, PROČ JSEM SE
ROZHODL PRO TO SLAVNOSTNÍ
TÉMA, ALE JA' SA'M VLASTNĚ
NEVÍM, CO JSEM SE ZJANCIL.
MĚL JSEM DOJEM, ŽE
SE NĚCO CHYSTÁ, ALE
FAKT UŽ NEJSEM S TO
SI VZPOMENOUT, CO JSEM
CHTĚL. ASI MĚ NĚJAKÁ
UDAĽOST OSLOVILA
NATOLIK, ŽE JSEM TO
CHTĚL OSLOVIT...

(3)

ALE KDYZ UŽ JSEM SE
DOSTAL K TOMUTO TÉMATU,
TAK BYCH MOHL UPOZORNIT
NA EXISTENCIALISTICKOU
POLARITU, KTERÁ KAŽDÉHO
SVATEBČANA ČEKÁ ZA TÍM
JEDNODUCHÝM AKTEM, ZA
TÍM "ANO" A "NE" –
UVĚDOMILI JSTE SI TO?

(4)

JE PRAVDA, ŽE SI ZKAZÍTE
ŽIVOT TAK I TAK, ALE TA
VÁHA ODPOVĚDNOSTI...
MUSÍTE SE ROZHODNOUT,
VČAS POCHOPIŤ SITUACÍ A
JAKO ŠACHISTA VČAS
VĚDĚT, KDY USTOUPIT A
KDY ZAÚTOČIT... ACH,
TA NEKONEČNÁ LEHKOST
ROZHODNUTÍ..

(5)

[pane E., chcete přestávku?]

...NO... ASI ANO... I KDYZ
NE... ANO? ... NE, NECHCI,
ALE NA DRUHOU STRANU...
ALE JO... NEBO NE?
JA' NEVÍM... TAK ANO –
POČKEJTE! SPÍŠ NE –
ANO? NE? NO TAK
JA' SE JEŠTĚ... NE. ANO?

© Michal Jareš

LUBOR KASAL

V.

V domě žijí také nájemníci
a ti jsou ničí,
mají těžký život nájemníků:

Nemáme žádnýho marodnýho, toho
papeže?
Děte, vy snad pochybujete, kolísáte.
Nekolísám a nepochybuju, ale vim,
co vidim.
Vo co vám de? Co byste po něm chtěl?
Neni nákej tak jako nakřivo?
Jen esli vy nejste náhodou nakřivo! Dyt
je to jedno!
Jedno, ale co ta autorita?

To jsou zas ty dva mudrlanti!
Budou žvanit každej den, vod božího rána.
Kdo to má pořád poslouchat?
Haló, přestaňte!
Nebo si tam na vás dojdu!

Tak von sem přide papež?
Co by sem chodil papež. Na nás je tak
akorát zvědavej.

Tak kdo teda přide?
To přece nikdo zatím neví!
Nikdo? Ani papež to neví?
Kristepane, co se furt tak ptáte?
A koho se mám ptát? Papeže?

Tak už toho bylo dost!
Já vám ukážu papeže,
sypejte mi odtud a už se tu neukazujte!
Vy nájemníci! Vy strašidla!

VI.

Strašidla zahnaná
do záchodů
Kilometry umývadel a mís

Stáda ovcí kterými
protéká voda a vodou rak
a rakem zpátky ovce bublinaté

V zrcadlech rudé skvrny -
rty dcerky právě provdané
za hochu z chemičky

Odskočila si ulevit
Chemická svatba zatím
vrávorá kolem polívek a mas

A brousí se kucháky
už bečí se: bé
A má to něco do sebe

Krev šplouchá
oblouky zlatavě sklenuté
zurčí: čí beránek čí

Už brzy zmizí zdi
už brzy rochnátka dvojhlavá
srostou kožíšky

Co mám dělat?
vyraší strašidlo z pisoáru
a neví kam se skrýt

Muži tam ženy sem
Ó záchode!
Ó heterosexuální kejele!

Ó páde do polarit!

X.

Dům hustě plane v dešti
Šlehají mince do smrákání
po půdách paviáni vřeští
Kdo uteče a kdo se nezachrání?

Dům vodou hustě hoří
Do mraků letí orli panny
ze sklepa lezou tchoři
Kdo bude první ušlapaný?

Zvířecí panika a pomatení
myšlenky zataté jak pěsti
ve kterých ohně těkají a pění

Co ukáže se - padne na minci?
Zlatavá smůla či železné štěstí?
Zvířata v hořícím blázinci...

Lubor Kasal (1958) – básník, redaktor, bývalý šéfredaktor časopisu Tvar, nyní pracuje v literární a divadelní agentuře Aura-pont. Publikoval básnické sbírky *Dosudby* (1989), *Vездеjšína* (1993), *Hlodavci hladovci* (1995), *Jám* (1999), *Hladolet* (2000). Básně pochází z rukopisu připravované sbírky *Bláznův dům*.

VZKŘÍŠENÍ: PRVNÍ VARIACE

František Šístek

„Vypadá, jako by spal,“ řekl Zeko v posledním návalu naděje.

Doktor zavrtěl hlavou. „Bohužel. Božo je mrtvý.“

Do prázdné kavárny nahlíželo z ulice stále více zvědavců. Zeko odvrátil zrak od klidné, skoro spokojené tváře mrtvého přítele, který ležel na svém oblíbeném gauči v rohu místnosti. Musí tu smutnou a nečekanou zprávu sdělit Božově rodině. Dřív, než se to jeho žena a syn dozví od někoho z těch zevlounů, kteří celý den korzují po městě sem tam a čekají, kde se co semele. Je to jeho povinnost.

Bylo pozdní odpoledne. Nad asfaltem hlavní ulice se tetelil horký vzduch. Asi to vedro, myslel si Zeko. To vedro ho dostalo. Měl přece vysoký tlak. Stále však nemohl uvěřit tomu, že Božo je mrtvý. Znali se vlastně celý život. Sjezdili celou Evropu, nakupovali džíny v Terstu, pašovali cigarety z Albánie a digitálky do Československa, oba seděli v Dánsku, chodili na ryby, lovili vlky, společně zaútočili na Dubrovník a společně pak za pár dní z fronty utekli. Spolu také již několik let vlastnili kavárnu na lipami vroubené ulici ospalého, pomalu se drolicího, ale stále hrdého městečka, kdysi hlavního města malého horského království.

Ještě v poledne spolu popili kávu. Zeko odešel spát domů, Božo se však rozhodl strávit siestu v kavárně. „Musím se podívat na účty“ - to bylo to poslední, co Božo řekl Zekovi a nejspíš také to poslední, co řekl v životě vůbec. Když se Zeko do kavárny vrátil odpoledne, byla stále ještě zamčená. Uvnitř bylo dusno a ticho. Božo ležel na zádech na gauči, na stole srovnané účty, krabička cigaret, zapalovač, klíčky od volkswagenu, v zásuvce nabíječka a mobil. Zeko ho nebudil, myslel si, že se Božo probere sám, až ho uslyší, jak pouští vodu z kohoutku, rovná židle a cinká šálky a sklenkami za barem. Zacloumal jím, teprve když ho nevzbudil ani vodopád italského popu, valící se z reprobedny nad jeho hlavou. „Vypadá to na infarkt,“ řekl pak doktor.

Kavárna zůstala zavřená. Zeko ji odemkl až dopoledne v den Božova pohřbu. Vše bylo na svém místě, jen gauč byl prázdný. Zeko do sebe obrátil sklenku rakije, vzal těch pár věcí, které tu Božo nechal ležet a vydal se do nebožtíkova domu.

Božo ležel v rakvi ve svém nejlepším obleku, v blyštivém saku z Milána, parádních černých kalhotách a vyleštěných botách z Paříže, se zlatým řetězem na krku, stříbrnými hodinkami na zápěstí

a napomádovanými vlasy. Pořád vypadá, jako by spal, opravdu, jako živý, myslel si Zeko. Raději to však neřekl nahlas, aby zbytečně nedráždil city příbuzných. Božův syn stál u otcovy rakve. „Tohle nechal v kavárně. Vzpomněl jsem si na to až dnes. Na,“ řekl mu Zeko. Božův syn mlčky přebral pozůstalost. Klíčky od auta si zastrčil do kapsy. Se zbytkem chvíli bezradně stál. Podíval se na Zeka. Zeko přikývl. Božův syn vložil Marlboro, zapalovač a mobil do rakve k mrtvému. Brzy poté se smuteční průvod vydal na cestu. Nad otevřeným hrobem vyzdvihl řečník Božovu dobrotu, obětavost, péči o rodinu, ryzí charakter a vlastenectví, pop cosí zamumlal, rakev zavřeli a zatloukli, nářek žen zesílil, nějaký příbuzný z vesnice vystřelil do vzduchu, pak rakev spustili a začali zahazovat hlínou promíšenou s kameny. Bylo po všem.

Večer se v kavárně sešli Božovi nejvěrnější druhové. Na gauč, kde skonala, položil někdo růži. Chvilé ponurého mlčení střídaly hromadné připitky za spásu a pokoj nebožtíkovy duše a vyprávění historek, v nichž hrál Božo úlohu hlavního junáka. Objevovaly se i tendence uctít nějakým trvalým způsobem jeho památku.

„Co po něm pojmenovat kavárnu? ‚U Boža‘ – to přeci nezní špatně,“ navrhl někdo.

„To ne. On by to určitě nechtěl.“

„To je pravda. A bylo by to morbidní. Vždyť právě tady umřel.“

„Ale pověsíme sem jeho fotku. Pořádnou, velkou.“

„Už jsem na to také myslel,“ přisvědčil Zeko.

„A kam s ní? Nad gauč?“

„Neser s gaučem. Stejně uvažuju, že ho vyhodím. Kdo si teď na něj sedne? A kdo se má na něj vůbec pořád koukat?“ řekl Zeko.

„Já bych ji dal nad bar. Ať visí hned vedle krále Nikoly,“ řekl Miro a ukázal na vybledlý portrét posledního monarchy. Proti takovému čestnému místu nikdo nic nenamítal.

„Zvětším tu fotku z minulého roku, jak jsme byli na lovu u jezera. Jak je tam Božo s tím kancem. Tam vypadá dobře,“ řekl Bogdan.

„Proč jenom s kancem? Toho zastřelil každý. Mnohem lepší bude ta, kde je Božo s medvědem!“

„Máš pravdu, k Božovi se víc hodí medvěd,“ souhlasil Zeko.

„Jenže ta fotka je nejmíň dvacet let stará,“ oponoval Miro.

„No a co, tak je stará. Nebylo nám tehdy líp?“ ozval se Momo.

„Nejde o to, jak bylo. Jde o tu fotku. A ta není dobrá. Je moc černobílá,“ vysvětlil Miro. Rozhosti-

lo se souhlasné mlčení. Miro měl zase pravdu. Božo si zaslouží fotku barevnou.

Pomalou se přiblížila půlnoc. O uctění Božovy památky bylo rozhodnuto, těch deset hlavních historek, v nichž zazářil nejvíc, zaznělo už několikrát, stejně jako pár jeho oblíbených bonmotů. Nikdo neodcházel, ale jeden po druhém utichali. Teprve teď jim začalo docházet, že takhle už to bude pořád. Božo už nikdy nevejde do dveří. Božo je mrtvý. A to, co po něm zbylo, jeho obraz, se bude pomalu vytrácet a blednout tak, jako portrét krále Nikoly.

„Božo už nikdy nezavolá,“ řekl melancholicky Momo, který si pohrával s mobilním telefonem.

„Také jsem na to myslel,“ přisvědčil Bogdan, „říkal jsem si zrovna, jestli vůbec budu mít tu sílu vymazat jeho číslo z adresáře. Pořád ho tam mám, podívej.“

„Božo-mob 069055006“, zasvítíl displej.

„Však já ho taky nikdy nevymažu,“ vzdechl Momo.

„Ani já ne,“ souhlasil Miro.

„On ho pořád má,“ řekl pak Zeko.

„Kdo co má?“

„Božo. Božo má mobil.“

„Jak může mít mobil? Vždyť je mrtvý.“

„Dali jsme mu ho do rakve. A taky cigára.“

„No ale stejně už mu asi nefunguje,“ řekl Momo.

„Ten bude fungovat nejmíň dva dny. Dneska ráno se tu ještě dobíjel,“ řekl Zeko a ukázal na zásuvku. Nabíječka v ní stále byla.

„Nevypnuli jste ho?“

„Ne. Je zapnutý.“

„Ale stejně je to na nic. Vždyť je dva metry pod zemí a ještě k tomu v rakvi. Určitě tam není signál,“ řekl Miro.

„Dva metry, to nic není. Tam podle mně signál bude. Mně taky funguje ve sklepě,“ řekl Bogdan.

„To je blbost. Hrob není sklep,“ řekl Miro.

„Přece se nebudeme sázet,“ řekl Bogdan vyzývavě.

„Proboha, tady nejde o sázení. Snad nechcete rušit klid mrtvého!“ ozval se Momo.

V kavárně se rozhostilo ticho. Všichni se dívali na zem nebo do stolu, vyhýbavě, stydlivě. Miro, Bogdan i Zeko si, vědomě nebo ne, pohrávali s mobily.

„Tak kdo to zkusí?“ řekl nakonec Bogdan.

„Já,“ řekl Zeko po chvíli. Opřel se zády o bar a vyhledal Božovo číslo v seznamu.

„Nemysli na to. Vytoč to jako vždycky. O nic nejde,“ povzbuzoval ho Bogdan.

Zeko zmáčkl tlačítko s obrázkem sluchátka.

Volal Božovi. Naposled.

Ozval se vyzváněcí tón. „Zvoní!“, vykřikl Zeko.

„Tak vidíš! Já to říkal, že tam má signál,“ řekl Bogdan.

„Ticho! Vzal to!!!“ zvolal Zeko. „Halo, halo! Božo? Božo?! Jsi tam?!“ křičel Zeko na celou kavárnu.

Ve sluchátku bylo nejdřív ticho. „Halo...halo...kdo je tam?“, ozvalo se potom.

„Tady Zeko! Jsi v pořádku, Božo? Božo, jsi tam?!“

Ozvalo se nějaké zasípání, prasknutí, pak ještě jednou „halo“ a hovor náhle skončil.

„Božo! To byl Božo! Byl to on! Božo to vzal! Božo žije!“ řval Zeko.

„Nezdálo se ti to?“, řekl opatrně Momo, ale Zeko ho udeřil. „Nezdálo se mi nic! Božo to vzal! Poznal jsem ho! Mluvil potichu, ale je to on!“

„Aby nemluvil potichu, vždyť byl tři dny mrtvý! Rychle na hřbitov, než se v rakvi udusí!“, vykřikl Miro.

Muži vyběhli z kavárny. „Bogdane, sežeň lopaty! A ty, Momo, dojdi pro doktora! Skoč k Božovi domů, Miro!“ nařizoval Zeko, „já běžím rovnou na hřbitov!“

Zeko utíkal púlnočním korzem toho nesku-tečného města velkých hrdinů, drobných gangsterů, umělců, kavárníků a bohoslovců, utíkal ke hřbitovu a burcoval poslední chodce a návštěvníky zavírajících kaváren. Tak přece! Božo žije! Proto vypadal, jako by jenom spal! Doktor uvidí! Bude pykat!

Zpráva o tom, že Božo vstal z mrtvých se usínajícím městečkem rozšířila rychlostí blesku. Někdo ji uvěřil, někdo ne, ale všichni spěchali na hřbitov. Na Božovo noční zmrtvýchvstání přišlo snad ještě víc lidí, než o pár hodin dříve na jeho pohřeb. Všichni se tlačili kolem čerstvě zasypaného hrobu. Bogdan, Miro, Momo a Božův syn zuřivě kopali. Zeko pobíhal kolem a vydával pokyny: kam posvítit baterkou, kdo má přijít blíž, kdo zase vypadnout. Doktor v bílém pyžamu, jak ho Momo vytáhl z postele, vypadal jako duch.

„Ted tě budeme ještě potřebovat. Možná bude trochu přidušený. Ale potom uvidíš! Já říkal, že jenom spí! A ty pořád ‚bohužel, bohužel, infarkt, infarkt!‘. Ty nejsi doktor! Ty jsi vrah!“

Doktor se rozklepal. Přišel i pop. „Co čumiš, pope! Dělej! Dělej!“ poroučel mu Zeko. Pop pomalu vykročil ke hrobu a ohlížel se po volné lopatě.

„Snad nechceš kopat? Dělej, co umíš! Modli se! Pořádně! No tak, pořádně, mám ti pomoci, klekni si a modli se, tak dělej, dělej pope, modli se ať už je Božo venku!“ Pop uposlechl a modlil se tak,

aby to bylo vidět i potmě.

„Božo, už jsme tu, vydrž, už jen chvíli, slyšíš nás?“ zvolal občas někdo.

Ano, byli i tací, kteří si pomysleli, že Zeko příliš pil nebo mu žalem přeskočilo. Stačilo se však na něj podívat a každý si rozmyslel říct něco podobného nahlas. Zeko udílel deset pokynů ve stejnou chvíli, byl na pěti místech najednou, jednomu hrozil, druhému přítom něco šeptal. Občasný proud světla z baterky nebo záblesk zapalovače, který přešel po jeho tváři, odhaloval davu fanatické rysy Božova nejuvěrnějšího apoštola. Ne, tady nebylo místo pro námitky.

Konečně se vynořil kousek rakve. Už jen chvíli. Hlasy, skandující Božovo jméno, byly stále početnější a silnější. Všichni se tlačili blíž k otevřenému hrobu. Nastala vřava. Pokud se přídušený Božo z rakve ozýval, nemohl ho stejně nikdo slyšet.

„Rychle. Musíme vypáčit víko!“ poroučel Zeko, když rakev vyzvedli z jámy.

„Jde to úplně samo!“ zvolal Božův syn a odklopil víko bez velké námahy.

Ve tmě se rýsovaly obrysy Božova těla. Posvítily na něj.

„Božo vstal z mrtvých!“ vykřikl někdo hystericky.

„Panebože!“ zvolal Zeko hromovým hlasem.

Nemohl věřit svým očím. Božo ležel v rakvi skoro nahý, jenom ve spodkách. Jeho prvotřídní sako, kalhoty, naleštěné boty, zlatý řetěz, hodinky i mobil – všechno bylo pryč. Zeko lapal po dechu a díval se do Božovy tváře. Od rána se změnila. Už nevypadal, jako by spal. Byl vážně mrtvý.

„Okradli ho! Oloupili mrtvého!“

„Jak se to proboha mohlo stát?“

„Někdo ho musel ještě večer vykopat!“

„Tvrdil jsi, žes ho poznal,“ vyčítal Momo Zekovi.

„Jak mě mohlo napadnout, že to není on?!“, bránil se Zeko. Pak znovu vytočil Božovo číslo.

„Dobili ste govornu poštu,“ ozval se profesionální ženský hlas ze záznamu.

„Vypnuli to, je tam hlasová schránka,“ řekl Zeko.

„Nech jim aspoň vzkaz!“

„Vy svině! Vy hyeny! Ať jste kdo jste, ať jste kdekoli, já si vás najdu, já vás zabiju, najdu si vás třeba v Austrálii, zabiju vás, hajzlové!“, vychrlil Zeko do mobilu a zavěsil.

„Vodu, vodu, doneste honem vodu,“ volal pop. Všichni se k němu nahrnuli – doktor úlevou omdlel.

„Hele, zapomněli tu cigarety,“ řekl vítězoslavně Zeko. Nikdo ho neslyšel. Zbyl u rakve sám.

ARTUR SZLOSAREK

* * *

pod černým sluncem, pane doktore witz,
jsem dospěl,
pod úplně černým, tam kde chodila moucha
masažka
po stole, a když jsem se chystal překročit
hranice, ze strachu
jsem schovával vyžehlené sako v ledničce —
toto je páté roční období, které jsem si nemohl
nevybrat,
podívejte se: pod víčkem plave mrtvý kapr —
co na to řeknete? třikrát denně polévkovou
lžící bromu
zapít sladkým čajem? ale tady přece nesvítí
kyselý měsíc
a ještě vůbec nevycházím úplně nahý
s myšlenkou na psa
na nekrvavé lovy — pochopte: celý náš svět
je choroba, která nemíří ke smrti, ale ke
chvále —
nedívat se na televizi? a s kým v tom případě
vést
diskusi? koho potkávat, abych se necítil
posledním?
říkáte: co za společnost může mít hrnek
z hlíny
z ocelovým kotlem? řeknu vám to: když
hasnou obrazy,
tak běžím k zrcadlu a ptám se, tážu se lepší
části sebe

KÖNIGSWINTER

řeka se zastavila a odhalila platany:
ve větvích měly
stužky, rukavičku, prezervativ z karnevalu,
stály na břehu, tam kde jsem vyfotil
mámu,
jak hladila litinového oslíka – tebe jsme bez
výjimky
vydechovali, protože jsi se dotýkal nahé
řeky nad námi

z polštiny přeložil Filip Koky

Artur Szlosarek (1968) – básník, překladatel z němčiny, patří k nejvýraznějším představitelům básnické generace, která se v polské poezii objevila na přelomu 80. a 90. let minulého století, spojované především s časopisem *bruLion*. Autor pěti básnických sbírek, v roce 1993 obdržel Cenu Nadace Kościelskich.

JOSIP PUPAČIĆ

TŘI MÍ BRATŘI

Když jsem byl tři mí bratři a já,
když jsem byl
čtvero nás.
Měl jsem hlas jako vítr,
ruce jako skaliska,
srdce
jako výheň.
Jezera mě malovala.
Zdvihaly mě
topoly
Řeka mě pro sebe umývala.
Pradleny chytaly
můj obraz.

Když jsem byl
tři mí bratři
a já,
když jsem byl
čtvero nás.
Louky mě milovaly.
Nosily můj hlas
a sekaly jím potoky.
Radoval jsem se ze sebe.
Měl jsem bratry.
(Měl jsem vzpřímenou chůzi.)
To byli tři mí bratři:
můj bratr, můj bratr a můj bratr.

MOŘE

a vidím moře jak se ke mně zvedá
a slyším moře dobréráno zdraví
a ono slyší mě a já mu šeptám
ó dobréráno moře říkám tiše
pak tišeji zas opakuji pozdrav
a moře slyší pak se směje
pak mlčí pak se směje pak se zvedá
a vidím moře vidím moře zlato
a vidím moře jak se ke mně zvedá
a dobréráno říká moře zlato
a dobréráno moře moře říká
a obejmě mě moře kolem krku
a moře a já a já s mořem zlatem
sedíme spolu na břehu na vršku
a smějeme se smějeme se moři

KDYŽ ZIMA SPADLA DO HORIZONTU

Když zima spadla do horizontu
a strach je
v srdci temného výhledu vy jste umlkly, vody
A ticho pustoší moře sudbou která si lehla
na smutnou tvář věci
v bolesti zamrzlá

V srdci temného výhledu vy jste umlkly, vody
sražené
beze dna, bez lesku
nepohnouce světlem
skrže tajemství svého bytí, která odhalo-
vala změny
a otevírala duši nádheru komnat, dveře

Na smutnou tvář věci
v bolesti zamrzlá
spadlo mlčení, prach ze zčernalého sněhu
A nikde chvění vzduchu
ani závan

Sama
zamrzlá bdíš
jsi si památníkem, vodo
když zima spadla do horizontu
a strach je

Přeložili Branka Čačković a Jiří Hrabal

Josip Pupačić (1928-1971) – chorvatský básník, esejista, kritik a profesor staré chorvatské literatury na Filozofické fakultě v Zagrebu. Tragicky zahynul při leteckém neštěstí na rodném ostrově Krku. Vydal básnické sbírky: *Kiše pjevaju na jablanima* (1955), *Mladići* (1955), *Cvijet izvan sebe* (1958), *Ustoličenje* (1965) a *Moj križ svejedno gori* (1971).

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie
<http://www.aluze.cz>

NAKLADATELSKÉ JHO

**aneb několik postřehů k soužití Ivana
Landsmanna a nakladatelství Torst.**

Na českém knižním trhu se vytvořil poměrně zajímavý fenomén, který, zdá se mi, nemá mnoho obdob v dějinách české literatury. Otázky s tímto fenoménem spojené se vynořují poněkud ostřeji pokaždé, když tajemný jev vydá svůj počet.

Nejprve tedy několik skutečností. Bylo to jako zjevení, když se objevila Landsmannova prvotina Pestré vrstvy. Po Hrabalovsku bychom řekli, že Landsmann šel přímo na dělohu, jako dělník, a tedy nebyl ztracen, ba naopak slavně vítězil. Nad jazykem, ač emigrant, nad literaturou, ač téměř analfabet, nad literární kritikou, ač byl do té doby vcelku neznámý. Proud příběhů, řečí a mluvností, které se vedly v šachtách a okolí, okouzloval snad úplně každého. Na tom ale, mám za to, mělo zůstat. Nestalo se.

Vyšla i druhá kniha Ivana Landsmanna, Fotr. A vyšla také v nakladatelství Torst. A bylo to jako pěst na oko. Kdo viděl různé dokumenty a četl sem tam se objevivší rozhovory, mohl to předpokládat: z těžkého inzita stal se najednou delikátní intelektuál, což by bylo možné, kdyby se ten přerod neodehrál ze dne na den. A tak tu vyrostl další prozaik, který si najednou uzurpoval právo na naši pozornost. A tady začíná trápení v nadpisu označené: nakladatelské jho. Tak, jako byl Torst veleben, když objevil Pestré vrstvy a doplnil tak obraz české prózy o podstatnou knihu, je teď, mám na mysli po vydání Fotra, litován, nebo rovnou hanoben: dialogy na úrovni základní školy, příběh radši nemluvit, popisy o něco lepší, septimánova kompozice (to se říká, kdo ví jestli). No katastrofa. Ale nejen autorská, což je, myslím, to nejdůležitější. Nakladatelství Torst si prostě vytvořilo prozaika a teď ho musí vydávat. A protože u první knížky se nějak ustálilo přesvědčení, že do tak jednoduše koncipovaného textu (pochopitelně s množstvím nesusoudných částí) je lépe redakčně nezasahovat, ponechala se tato metoda i pro druhou knížku. A ejhle, ono to nefunguje...

Kdo by si myslel, že další pokus už se buďto neuděje, nebo to bude muset být opravdu něco, má sice zdravý rozum, ale nikoli pravdu. Nakladatelství Torst si ještě jednou zahazovalo se svou pověstí, vydalo i třetí Landsmannovu knížku, tentokrát příběh o tom, že chodit do hospody a nic neřešit opravdu nic neřeší a nevyřeší, totiž Vězení na svobodě. A opět ponechalo stejnou redaktorskou zásadu, totiž žádná redakce. Jistěže to ne-

vím bezpečně, ale vidím to přímo v textu: syntaktické redundance, které nic nedoplňují, ani nerozvíjí, nesmyslně vložené věty, ale zejména skutečnost, že se někdo odvážil vyjít s tím na světlo čtenářské. Tak vypreparované beatníky v postarším hábitu jsem nečetl ani u Rudiše, a to je co říct.

Takže, sečteno a podtrženo: opravdu to není jednoduché v dnešní situaci podnikat ve světě nakladatelských domů. Nejen z ekonomických důvodů, ale také díky právě těmto jhům, která na nás neustále útočí a hrozí dosednout s neobyčejně robustní silou. A to se přihodilo Torstu – Landsmann musí být asi pořádná zátěž. Ovšem únik a zbavení se takového jha se zdá být až geniálně prostý: umět rukopis přečíst a říct ne. I s rizikem, že někdo jiný text vydá a on bude přijat jako vynikající. A to riziko se mi nezdá být příliš vysoké.

Jakub Chrobák

JEŠTĚ JEDNOU O LITERÁRNÍM KVĚTNU

Do Zlína jsem já přijel ve čtvrtek a měl jsem přijet už ve středu. Slyšel jsem totiž, že první téma festivalu Literární květen byla zajímavá i zajímavě podaná a představili se na nich všichni možní i nemožní, slavní i nejslavnější, no vůbec, co bych o tom vykládal, když jsem to neviděl a akorát mě to mrzí... (Pro úplnost: O čaji apod.: Ludvík Kundera, Erotika v literatuře: Eda Kriseová, Jana Červenková, Jaroslav Vejvoda a Jan Jandourek. Byla i Eva Kantůrková, čtenáři, vyhledej adjektivum, které je jen pro ni určené.)

Zlín se vyznačuje jednak tím, že v každé hospodě, ve které jsem já byl, hraje muzika aj na hajzlu a prodávají se tu jen červené Marlboro; jednak ale se Zlín vyznačuje i tím, že tu v květnu mají jakýsi azyl literáti a lidé kolem literatury se pohybuující, rotující a ji nějakým způsobem konzumující. A tak se (předpokládám i, protože loni jsem nebyl) letos stalo, že v parném pátečním dopoledni, po čtvrtečním čtení a vykládání o *Hospodě a literatuře* v hospodě pod Lípou (ještě se o ní zmíním), bylo korzo zlínské obsypané básníky a červenými Marlboro, protože všechny Startky, které kůřím já, a Petry lehké, které kůří Petr Hruška, aby mně nemusel dávat, jsme stejně vyhulili.

No, nicméně ve čtvrtek ráno jsem se probudil v autobuse asi 3,5 min po projetí Vizovic a pomalu se začal chystat k výstupu. Když jsem vystoupil, zapnul jsem si telefon (který není můj, ale je náš domácí, to jenom aby si někdo nemyslel, že ho vlastním...), ale bylo

pozdě: Pavel Kosek, jeden z garantů akce si klepal na čelo, proč to mám, když to mám vyplé, nevěděl asi, že já ho nevlastním... Nicméně mě předal do rukou rázné Sandře a milému Nikolovi, kteří mě ubytovali v hotelu a pak mě zdárně provázeli celým dnem a aj v hospodě to se mnou vydrželi, než přišel Pavel Kosek s Helenkou a já zas chvíli otravoval je. No, ale ve čtyři jsem v Muzeu už řečnil, a to o Bohumilu Hrabalovi. Naštěstí jsem se s tím moc nenadřel a lidi snad neznudil, protože jsem měl za partnery dva herce Městského divadla Zlín, jejichž jména si teď (snad mi oni a pak aj Pán Bůh odpustí) nemůžu vybavit. Proběhli jsme Hrabalovými texty, a co bylo divné, i já jsem se smál a občas se i dojal nad ukázkami, které jsem vybral a které jsem snad už desetkrát četl, ten Hrabal, to je ale... Nicméně po skončení jsem, už s Otou Hejnicem, který v Muzeu pozorně naslouchal a sledoval, zamířil do hospody vykládat o hospodě. Ota se tu zjevil z Liberce a jako by chtěl na chvíli zmizet ze svého do tohoto světa: pil, řečnil a byl furt milý, myslím, dobrá dovolená...

V hospodě se celý příběh jaksi zauzlil. Lidí bylo moc, na všecky se nedostalo, řečnilo se různě, pilo taky, přijel aj Vladimír Novotný, kterého jsem vřele uvítal, ale stejně rychle i ztratil, samozřejmě Petr Hruška, který se díval vyčítavě už jenom při návrhu na malú... a další. Hlavně jsem ale detailněji poznal Tondu Bajaju, spolu s Pavlem Koskem a studenty další významnou postavou festivalu. Jeho entuziasmus mu vydržel dlouho přes půlnoc a spolu s dalšími jsme tak dlouho stavili svět na nohy, ozřejmovali skryté, ale závažné hodnoty a podobně, až jsem nepoznal Vojtu Kučeru, který přišel s Pavlem Kotrlou o trošku později, ale hlavně jsme disputovali tak závažně, že o zbytku jaksi nemohu dále podat zprávu....

V pátek jsem (ke své škodě) nešel na ranní workshop v Arše, kde Mojmír Trávníček a jiní diskutovali o literárních časopisech, jejich kontinuitě a tak... No co, nikdo mi to nevěří, četl jsem si na hotelu Prousta, a tady právě se vrací obraz kavárenských stolků obsypaných básníky a červenými Marlboro, ke kterému usedám s Pavlem Kotrlou... Mohl bych ještě vykládat jak přijela Andrejka, jak Hruška a Krchovský odjížděli, jak Iva Málková, Jiří Trávníček a Martin Stöhr přijeli a co bylo dál, ale o tom ať mluví zas Pavel.

Jakub Chrobák

LITERÁRNÍ KVĚTEN 2003

Nejsem vášnivým přívržencem literárních festivalů, ani jiných hromadných akcí. Tato skutečnost je o mně víceméně známa. Přesto jsem letos podlehl a i se těšil na zlínský festival Literární květen. Nebudu zde psát o tom, zda se zdařil, či ne. O tom už psali jiní. Ostatně se k tomu ani necítím povoláný, neboť jsem absolvoval pouze jeho část.

Zaměřím se tedy pouze na diskuzi o časopisech a její pozdější veřejnou prezentaci. Zastoupena byla většina z existujících literárních časopisů. A protože to není zas tak velké množství, tak si je zde dovolím vyjmenovat pěkně podle abecedy: Aluze, Host, Literární noviny, Plž, Psí víno, Světlík, Texty. Nechyběly ani pouze internetové Liberecké listy. A v osobě Vladimíra Novotného byl částečně zastoupen i Itelektuál. Přesto zde chyběli zástupci Tvaru a Revolver Revue, ač byli pozváni.

Panelová diskuze byla pro mne překvapením přinejmenším v jednom ohledu: je celkem pochopitelné, že tvůrci jednotlivých periodik se mezi sebou navzájem mnohdy osobně neznají, zarážející je však, že i při tak skrovném počtu literárních časopisů se mnohdy ani neví o vzájemné existenci. Což je přinejmenším znepokojující stav, indikující, že něco není zcela v pořádku.

Pokud očekáváte, že nyní začnu lkát nad nedostatkem financí, které by pomohly časopisy zviditelnit a dostat k více čtenářům, tak se mýlíte. Peníze jsou sice důležité, ale ne natolik, aby mohly zabránit fungování literatury. Tomu brání jiná skutečnost – nedostatek čtenářů. Vždyť se neprodá ani těch několik stovek exemplářů. Host má náklad asi 1000 výtisků, Aluze 500. Literární noviny na tom jsou o něco lépe, mají asi 7 tisíc předplatitelů. To jenom tak na okraj, ať víme v jakých zahanbujících číslech se pohybujeme. Lkání Literárních novin a některých pamětníků a literárních historiků, že v dávné minulosti vycházely v nákladu více než 300 000 kusů, je pak sice mnohem snáze pochopitelnější, ale na situaci to bohužel nic nemění. Je to historie, která je stará víc než třicet let. A to třeba já ještě nebyl na světě.

A tak nezbyvá než vydržet. Co jiného. Před usnutím si listovat v tlustém Donu Quijotovi a doufat, že na boj s větrnými mlýny ještě nejsme sami. Právě podobná setkání jsou jako osvobozující terapie, která nás utvrzuje v tom, že přes všechny potíže a komunikační šumy je nás, podobně postižených, stále ještě celkem dost. Bylo tomu tak i ve Zlíně. Budme proto optimisty. Snad se nám podaří někoho infikovat.

Pavel Kotrla

